

CZU: 811.135.1'367.625

COMPORTAMENTUL SIMULAT ȘI EXPRESIA LUI VERBALĂ ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Elena JUNGHIETU

Universitatea de Stat din Moldova

Simularea este un fenomen bazat pe reflectarea opoziției dintre lumea reală și cea imaginară, iar comportamentul simulat, asumat de individ într-o situație concretă, este determinat de anumite intenții ale acestuia: crearea unei impresii false despre o realitate, inducerea în eroare a persoanei vizate pentru a obține niște privilegii materiale sau sociale, pentru a impresiona sau pentru a amuza pe cineva. Simularea unor asemenea situații se realizează prin câteva tipuri de comportament: ipocrit, afectat, adulator, distractiv, fiecare având adresatul său și scopul concret.

Cuvinte-cheie: *verbe de comportament, antropocentrism, comportament simulat, comportament ipocrit, comportament afectat, comportament adulator, comportament distractiv, structură actanțială, structură semică.*

VERBAL EXPRESSION OF SIMULATED BEHAVIOR IN ROMANIAN

Simulation is a phenomenon based on the reflection of the opposition between the real world and the imaginary, and simulated behavior assumed by the individual in a particular situation is determined by certain intentions thereof: creating a false impression about a reality, misleading the person concerned to get some material and social privileges, to impress or amuse someone. Simulating such situations is achieved through several types of behavior: hypocritical, affected flattering, fun, each having the addressee and its actual purpose.

Keywords: *behavioral verbs, anthropocentrism, simulated behavior, hypocritical behavior, affected behavior, adulatory behavior, conduct fun, actantial structure, semic structure.*

În sistemul limbii, după cum se știe, este fixată experiența complexă a cunoașterii lumii înconjurătoare de către om, iar această cunoaștere reflectată în limbă reprezintă un tablou multiaspectual variind între lumea reală și cea imaginară. În spațiul semantic al lumii imaginare un loc aparte revine situațiilor de comportament simulat, de ascundere a intențiilor adevărate sau de mascare a lor prin unele alternative, mai acceptate de societate.

Simularea este un fenomen antropocentrist. Ea este realizată de om pentru om și reprezintă o formă de manifestare a mentalității umane, reflectând o concepție specială asupra lumii și o obișnuință a conștiinței: în orice situație defavorabilă pentru sine, individul recurge la simulare [1, p.10]. Totodată, comportamentul simulat are caracter social, el este absurd în afara relațiilor sociale.

Problema lingvistică a prefăcătoriei ca fenomen ce reflectă opoziția dintre lumea reală și cea imaginară este extrem de complexă. J.Austin menționa că prin simulare se urmărește ascunderea unei anumite realități, deseori a comportamentului real. Esența situației, subliniază el, rezidă nu atât în faptul că un anumit tip de comportament al omului este interpretat ca fiind neadevărat, nesincer, cât în aceea că omul are drept scop crearea unei impresii false observatorului despre o acțiune care, de fapt, nu are loc [2, p.262].

Comportamentul uman simulat mai este definit ca „refuzul de a mărturisi și de a recunoaște o atitudine reală față de o persoană sau încercarea de a-și camufla față de sine însuși o dorință pe care totuși o simte” [3, p.51]. El are ca punct de reper deformarea realității și inducerea în eroare a altei persoane din cele mai diverse motive și prin variate forme de manifestare: minciună, nesinceritate, tănuire, prefăcătorie, dezinformare etc.

În literatura de specialitate, unde acestui subiect i s-a acordat suficientă atenție, fenomenul *simulare* nu are o interpretare univocă. Unii lingviști consideră că simularea constituie unul dintre mijloacele de realizare a înșelăciunii [4], alții sunt de părere că simularea nu presupune în mod obligatoriu înșelăciunea, relevând situații în care comportamentul simulat nu se manifestă cu intenția de a înșela [5]. Există abordări conform cărora simularea este definită ca un tip de comportament bazat pe imitare, pe înclinarea spre un anumit rol, întrucât simulantul ar reprezenta pe altcineva, și-ar asuma un aspect al informației care nu corespunde realității [6, p.64]. Privită prin prisma acestor aprecieri, simularea poate deci comporta semnificații conotative atât pozitive, cât și negative: pe de o parte, sensul de „a se preface drept altcineva care nu este în adevăr” presupune o inducere conștientă în eroare prin deformarea, tănuirea sau substituirea adevărului și permite a interpreta

simularea drept o varietate comportamentală a înșelăciunii; pe de altă parte, „a se preface drept altcineva” în glumă sau în joacă nu implică dorința sau intenția de a înșela și, prin urmare, nu are conotație negativă.

Situația unui comportament simulat este descrisă de I. Apresean în felul următor: X se preface a fi Y în fața lui Z. „Fără a face ce face Y, explică autorul, nefiind în starea lui Y și neavând calitățile lui Y, X imită comportamentul tipic al omului care face ce face Y, se află în starea lui Y sau are calitatea lui Y, pentru ca Z să considere că X = Y, fiindcă X crede că aceasta îl va ajuta să-și atingă scopul” [7, p.782]. Pornind de la acest model propus de I. Apresean, se opinează că situația comportamentului simulat include următoarele componente: a) *Subiectul* (simulantul), care încearcă să creeze o imagine neadecvată despre realitate, b) *Obiectul* sau *acțiunea* propriu-zisă, cu ajutorul căreia se creează reprezentarea falsă despre Subiect, și c) *Observatorul*, care apreciază acțiunea ca fiind simulată [8, p.58]. *Subiectul* simulării – cel care se preface – este forța motrice și personajul principal în acest proces (de exemplu, *Ion se preface bolnav*); *Obiectul* simulării – ceea ce pretinde a fi sau a face *Subiectul* – fixează modificările care se produc cu el (*Ion se preface bolnav*); *Observatorul* sau *Adresatul* simulării – exprimat sau sugerat în context – este cel spre care este orientată simularea, el este martorul sau participantul la situația de simulare, care trebuie să interpreteze sau să aprecieze cele simulate, să le creadă sau să le dezminț. În calitate de caracteristici suplimentare, comportamentul simulat presupune, de cele mai multe ori, o anumită intenție, un *scop*: de a duce în eroare, de a înșela pe cineva – un alt individ sau societatea în general.

Esența simulării constă în mascarea stărilor, acțiunilor adevărate, reale, prin alte acte de comportament, cu scopul de a crea *Observatorului/Adresatului* o impresie falsă; *Subiectul* simulării imită comportamentul tipic pentru situația simulată, urmărind însă scopurile sale; *Observatorul*, de regulă, nu are o prezență explicită în situația în cauză, el fiind codificat în structura semantică a verbului respectiv de comportament, rămânând, oarecum, „dincolo de cadru”. *Scopul* oricărei simulări constă în a modifica, într-un anumit fel, comportamentul, starea sau atitudinea *Adresatului*, adică în a obține de la el o anumită reacție verbală, fizică, mentală sau emoțională, care să-i satisfacă interesul *Subiectului*.

În virtutea faptului că noțiunea *simulare* se caracterizează prin eterogenitate atât în planul semnificațiilor denotative, cât și al celor conotative, și comportamentul simulat include câteva tipuri de manifestare mai specifice: *ipocrit*, *afectat*, *adulator*, *distractiv*, fiecare avându-și unitățile lexicale tipice de exprimare.

Cel mai edificator dintre aceste tipuri este cel de *comportament ipocrit*. Ipocrizia reprezintă o calitate morală negativă, care se manifestă printr-un comportament marcat de fapte vădit amonale, săvârșite din interese meschine, egoiste, din motive, de regulă, josnice, dar cărora li se atribuie un sens moral. În viziunea unor specialiști, ipocrizia, ca parte integrantă a conceptului de *simulare*, are la bază un conflict interior, determinat de „contradicția dintre normele de comunicare socială, care-i prescriu *Subiectului* un comportament cooperant, și scopurile acestuia, care nu pot fi atinse pe această cale” [9, p.155].

Există opinii, conform cărora comportamentul ipocrit se poate manifesta în două forme: prin *tăinuirea* unor situații reale și prin *deformarea* adevărului despre ele. În cazul *tăinuirii*, ipocritul ascunde informația justă, însă nu comunică una falsă; în cel al *deformării*, ipocritul nu doar tăinuiește adevărul, dar îl substituie printr-o informație falsă, prezentând-o ca adevărată [10, p.12].

Realizarea comportamentului ipocrit prin *tăinuirea* adevărului se poate concretiza în refuzul de a comunica ceva sau în ascunderea unei părți din informația cunoscută de *Subiect*, într-o aluzie sau o simplă reticență. Dacă omul a preferat să treacă sub tăcere decât să falsifice adevărul, conștiința lui rămâne, oarecum, mai împăcată: el nu se consideră un mincinos, un falsificator, și din partea opiniei publice comportamentul său nu provoacă o reacție atât de negativă ca în cazul dezinformării. Cea de-a doua formă a comportamentului ipocrit – *deformarea* adevărului – se manifestă în mai multe ipostaze: ea poate reprezenta o înșelăciune intenționată sau o eroare nepremeditată, o falsificare ingenioasă sau o fățarnicie subtilă, un bigotism mic-burghez sau un „adevăr” al unei epoci istorice trecute [11, p.16].

În limba română, comportamentul ipocrit este redat prin lexemele verbale: *a ademeni*, *a amăgi*, *a ameți*, *a se fățări/fățărnic*, *a mima*, *a mistifica*, *a înșela*, *a minciuni*, *a minți*, *a momi*, *a păcăli*, *a escroca*, *a coțcări*, *a fraieri*, *a potlogări*, *a se preface*, *a prosti*, *a pungăși*, *a simula*, *a șmecheri*, *a trișa*, *a vicleni* ș.a. Arhilexemul acestui grup lexico-semantic este verbul *a înșela*.

Din punct de vedere sintagmatic, verbele ce desemnează acest tip de comportament sunt, de regulă, bivalente, implicând, în structura lor actanțială, prezența a două argumente – cel al *Agentului*, reprezentat la nivel sintactic de *Subiect*, și cel al *Pacientului*, corelat la nivel sintactic cu funcția de *Obiect*. Așadar, verbe ca

a ademeni, a amăgi, a amei, a înșela, a minciuni, a minți, a momi, a păcăli, a escroca, a coțcări, a fraieri, a pungăși, a șmecheri, presupun realizarea comportamentului desemnat de ele de către un Agent și orientarea acestui comportament asupra unui Pacient. De exemplu:

Bietul papa e îngrijorat. Să nu-i spui nimic. O să-l mințim că ai avut lucrări la Universitate (G.Călinescu. *Enigma Otiliei*);

A trimis după el și l-a așteptat aproape un ceas până ce l-a deșteptat ea și l-a momit să se îmbrace și să plece la datorie (L.Rebreanu. *Ion*).

Însă, un comportament ipocrit poate fi exteriorizat și prin verbe monovalente, care implică în structura lor actanțială doar manifestarea argumentului de *Experimentator*, codificat la nivel sintactic în funcția de *Subiect*, ca în cazul verbelor *a se preface*, *a se fățări*, *a se fățarnici*, *a se potlogări*, *a trișa*, *a vicleni*, *a șmecheri*. De exemplu:

Adică ce vrea dânsul? Să se însoare cu o fată care nu i-e dragă, oricât caută să se prefacă, numai pentru că are avere? (L.Rebreanu. *Ion*);

Într-o zi, un glumeț îi înfierbântase cu alcool înainte de a-și fi isprăvit jocul de cărți. Alcoolul devenise geniu în craniul lui Sam, care observase că Jimmy trișează (I.Teodoreanu. *La Medeleni*).

Și în cazul verbelor bivalente, și al celor monovalente, structura lor actanțială ar fi incompletă, dacă nu am remarca și prezența circumstanței numite *Scop*, având în vedere că prin manifestarea unui comportament ipocrit Agentul/Subiectul urmărește obținerea unor privilegii, beneficii sau satisfacerea unui interes. Astfel, dintr-un exemplu, ca *Pe copii îi poți înșela, îi poți păcăli cu Moș Crăciun, ca să fie cuminți* (C.Nicollet. *Sancta simplicitas*), reiese că Agentul X (*Subiect* generalizat) adoptă comportamentul ipocrit Y (*a înșela*) față de *Pacientul/Obiectul Z (copiii)* cu *Scopul* de a-i face să fie cuminți. Formal, acest *Scop* poate fi redat explicit sau subînțeles din context.

Din punct de vedere semantic, comportamentul ipocrit se caracterizează prin anumite trăsături specifice. Astfel, structura semică a verbelor ce explicitează acest tip de comportament este alcătuită din AS „comportament” + SDD „simulare” + SDS₁ „ipocrizie” + SDS₂ „intenție”.

Comportamentul afectat, ca variantă a celui simulat, reflectă predispoziția individului de a manifesta un rafinement exagerat, caracterizat prin lipsă de naturalețe, prin prețiozitate și artificialitate. Chiar dacă individul care practică un asemenea comportament pretinde a demonstra niște bune maniere, ca element necesar al unei educații alese, acestea vădesc o falsitate clară, detectabilă chiar, în gesturi, modulațiile vocii, pronunțarea unor cuvinte. Comportamentul afectat poate fi determinat de unele deficiențe în educație sau de dorința individului de a se evidenția într-un mediu social, de a atrage atenția, deseori simulând sau imitând comportamentul părinților, al personajelor literare sau al eroilor din filme.

Verbele românești care desemnează un comportament afectat sunt: *a afecta*, *a se fandosi*, *a se fasoli*, *a se alinta*, *a cocheta*, *a flirta*, *a se cocoli*, *a se etala*, *a se răsfăța*, *a se răzgâia*, *a se marghioli*, *a se izmeni*, *a se pisici* ș.a. Arhilexemul acestui microcâmp este verbul **a afecta**.

Din punct de vedere sintagmatic, verbele cu semnificația vizată sunt monovalente, ele implicând în structura lor actanțială doar argumentul de *Agent*, reprezentat prin funcția sintactică de *Subiect*, și presupunând, în mod obligatoriu, prezența contextuală – explicită sau implicită – a *Observatorului*, care apreciază sau demască afecțiunea *Agentului*. De exemplu:

Miți Mărculeanu, o mahalagioaică frumoasă și voinică, gen florăreasă, care se specializase în roluri de cocotă și nu izbutea decât în ele, afecta trivialitatea, convinsă că asta îi dă un farmec irezistibil în ochii bărbaților (C.Petrescu. *Patul lui Procust*);

Se fandosea strigându-l pe Cornel înadins, ca lumea s-o audă și să zică: „Uite ce bărbat are Anghelina, e mecanic” (M.Preda. *Moromeții*).

Manierismul comportamentului afectat este totdeauna „adresat”: în exemplele citate, Miți Mărculeanu afecta trivialitatea pentru a fi observată de bărbații care o înconjurau, iar Anghelina încerca să atragă atenția lumii, ca aceasta s-o observe și s-o aprecieze așa cum și-ar dori ea.

Structura semică a verbelor de comportament afectat este reprezentată de AS „comportament” + SDD „simulare” + SDS „prețiozitate”.

Simularea este prezentă și în cazul **comportamentului adulator**. *Lingușirea*, sau *adularea*, ca și *escroche-ria*, *ipocrizia*, *lăudăroșenia*, conform normelor etice, este o formă a comportamentului simulat, marcat de falsitate și cointeresare. Ea presupune atribuirea unei persoane a calităților pe care aceasta nu le deține sau

exagerarea vădită a celor pe care le are. Lingușirea constituie o laudă nesinceră, simulată, exprimată cu scopul de a suscita recunoștința *Adresatului*, de a obține – de la el sau prin el – niște avantaje materiale, sociale sau emoționale – fie că e vorba de obținerea unui statut social mai bun, fie că e o intenție de a câștiga încrederea și o atitudine binevoitoare a *Adresatului*.

Comportamentul adulator, în limba română, este codificat în verbele *a flata*, *a adula*, *a lăuda*, *a linguși*, *a măguli*, *a tămâia*, *a pomăda*, *a firitisi*, *a complimenta*, *a peria* ș.a. Arhilexemul acestui GLS este verbul *a adula*.

Din punct de vedere sintagmatic, verbele enumerate sunt bivalente, incluzând în structura lor actanțială un argument de *Agent*, reprezentat la nivel sintactic de *Subiect* (*Adresantul* adulator care urmărește scopuri profitabile) și un argument de *Pacient*, realizat în funcția sintactică de *Obiect* și reprezentând persoana către care este orientat comportamentul adulator respectiv. *Agentul* și *Pacientul* se află într-o relație de tipul „sus – jos”: în sens direct, poate fi vorba de contextul unei diferențe de statut social sau profesional (șef – subaltern), în sens metaforic, *Subiectul*, fiind, în realitate, într-o poziție de egalitate cu *Pacientul*, realizează o interacțiune „de jos în sus”, în care *Pacientul* adulat – important, preamărit, elogiat – corelează cu poziția „sus”, iar *Agentul* adulator, care se umilește și se lingușește în ideea că va obține anumite profituri, este corelat cu poziția „jos” [12, p.38]. De exemplu:

Întotdeauna te-ai considerat deasupra tuturor, ți-a plăcut să te măgulească toată lumea, să-ți scoată în evidență merite pe care măcar nici nu le ai (C.Nicollet. *Sancta simplicitas*);

Degeaba îl lingușești pe Costache și te zbenguiești, Costache nu te iubește. Eu să fiu, și nu te-aș iubi, dacă n-ai fi copilul meu, din sângele meu (G.Călinescu. *Enigma Otiliei*).

Cuvintele de adulare, de măgulire ale *Agentului*, de regulă, incită aroganța și amorul propriu al *Pacientului*, determinându-l să aibă o părere mai bună despre sine decât este în adevăr. Efectul psihologic al aprecierii pozitive venite către *Pacient* din partea *Agentului* adulator este de așa natură, încât *Pacientul*, chiar dacă intuiește sau conștientizează o posibilă nesinceritate din partea *Agentului* și îi decodează intențiile, involuntar este cuprins de emoții pozitive, ajungând, în cele din urmă, sub influența adulatorului.

Verbele de comportament afectat se caracterizează prin structura semică AS „comportament” + SDD „simulare” + SDS₁ „adulare” + SDS₂ „intenție”.

După cum am menționat *supra*, comportamentul simulat nu întotdeauna are conotație negativă, mai ales când acesta reprezintă „un rol” asumat de un individ sau de un grup de persoane, pentru a-i amuza pe cei din anturajul lor sau, pur și simplu, pentru a se distra el însuși. A simula pe cineva, a se prefăca altă persoană înseamnă, de fapt, a interpreta un rol, a-i juca o festă cuiva, a ascunde adevărata stare de lucruri, chiar și fără a urmări scopuri meschine sau profitabile. În acest caz, vorbim de un **comportament distractiv**.

Pentru desemnarea acestui tip de comportament, limba română utilizează un șir de verbe, ca: *a (se) amuza*, *a (se) desfăta*, *a (se) distra*, *a glumi*, *a râde*, *a (se) veseli*, *a se zbengui*, *a zburda*, *a se zbânțui*, *a se strâmba*, *a se prosti*, *a se pozni*, *a se poci*, *a papagalici*, *a se maimuți*, *a se maimuțări*. Arhilexemul acestui microcâmp este verbul *a (se) amuza*.

Verbele ce exprimă comportamentul distractiv sunt monovalente, atunci când sunt reflexive, adică amuzamentul exprimat de ele este orientat și vizează Subiectul acțiunii, având în structura lor actanțială argumentul de *Experimentator*, reprezentat la nivel sintactic prin funcția de *Subiect*. Printre circumstanțele din această structură actanțială trebuie remarcat *Scopul*, care presupune satisfacerea unor necesități emoționale proprii. De exemplu:

Era vesel, glumea tam-nisam, râdea, încât Zenobia, speriată că l-a fermecat cineva, era cât pe-acți să-i descânte de întors (L.Rebreanu. *Ion*);

Tinerii comentatori ai melancoliei eminesciene se desfătau ca la lectura unor stihuri de Topârceanu, rezervându-și masca melancoliei pentru tezele științifice, îndeosebi pentru cea de la matematici (I.Teodoreanu. *La Medeleni*).

Există și verbe bivalente cu sens de comportament distractiv, implicând, în configurația lor actanțială, două argumente – de *Agent*, exprimat prin funcția sintactică de *Subiect*, și de *Pacient*, codificat în funcția de *Obiect*. Printre circumstanțele din această structură actanțială se prezintă *Scopul*, care vizează obținerea unei reacții de amuzament din partea mediului *Observator*. De exemplu:

Lupta însă rămase nehotărâtă: zâmbiră toți când Titu imită stângăciile rivalului său, dar totuși nimeni nu-l aproba, nici măcar printr-o vorbă (L.Rebreanu. *Ion*);

– Dar vă pricepeți să faceți dulceață? Naivitatea întrebării mele **amuză** sincer pe Valeria (C.Petrescu. *Patul lui Procust*).

Verbele ce desemnează acest tip de comportament se caracterizează prin structura semică formată din AS „comportament” + SDD „simulare” + SDD „amuzare”.

Așadar, unitățile lexicale cu semnificație de simulare a unor stări sau acțiuni verbalizează diferite situații de comportament simulat, prin care se profilează diverse modalități de creare a unei imagini false, de inducere în eroare, de manipulare a impresiei, iar rezultatul unor asemenea acțiuni este o imagine-reprezentare formată intenționat și realizată cu ajutorul unor mijloace verbale și nonverbale, atât la nivelul comunicării interpersonale, cât și în context social.

Referințe:

1. ДУШКИНА, О.С. *Связки притворства в современном русском языке*: Автореф... канд. филол. наук. Москва, 2013.
2. AUSTIN, J. Pretending. In: *Proceeding of the Aristotelian Society*, 1958, no.32, p.261-278.
3. CIOFU, I. *Comportamentul simulat; cercețări psihofiziologice experimentale*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.
4. ПАНЧЕНКО, Н.Н. *Средства объективации концепта обман (на материале английского и русского языков)*: Автореф...канд. филол. наук. Волгоград, 1999.
5. ПЛОТНИКОВА, С.Н. Человек неискренний: концепт «неискренность» в концептосфере языка и дискурса. В: *Антропологическая лингвистика: концепты, категории* / Под ред. Ю.М. Малиновича. Москва – Иркутск: Изд-во ИГЛУ, 2003, с.138-167.
6. ШВЕДОВА, Е.В. Средства объективации понятия «притворство» в современном английском языке. В: *Вестник БГУ*, 2008, №11, с.62-67.
7. АПРЕСЯН, В.Ю., АПРЕСЯН, Ю.Д. и др. *Новый объяснительный словарь синонимов русского языка* / Под общ. рук. Ю.Д. АПРЕСЯНА, 2-е изд., исправл. и дополн. Москва: Языки славянской культуры; Вена: Венский славянский альманах, 2004, ISSN 1726–153X, ISBN 5-94457–159-4
8. МАРТЫНОВА, Е.В. Когнитивный сценарий ситуации притворного поведения в современном английском языке. В: *Вестник Иркутского государственного лингвистического университета*, 2013, №1 (22), с.56-63.
9. МОРОЗОВА, Е.И. *Ложь как дискурсивное образование: лингвокогнитивный аспект*. Харьков: Экограф, 2005, ISBN 966-7655-19-9
10. ЭКМАН, П. *Психология лжи. Обмани меня, если сможешь*. Санкт-Петербург: Питер, 2016. ISBN 978-5-496-00535-7, 0-393-30872-3
11. ДУБРОВСКИЙ, Д.И. *Обман. Философско-психологический анализ*. Москва: Канон+РООИ-Реабилитация, 2010, ISBN: 978-5-88373-239-9
12. ПАНЧЕНКО, Н.Н. Коммуникативный типаж «льстец». В: *Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина*, 2008, №5 (19), с.36-45.

Prezentat la 20.10.2016